

Det Nationale
Center for
Fremmedsprog

INSTITUT FOR
KOMMUNIKATION OG KULTUR
AARHUS UNIVERSITET

Rapport

Afdækning af udbredelsen og udførelsen
af niveaudeling i fremmedsprogfagene på
gymnasialt niveau i Danmark

Maj 2021

Astrid Mus Rasmussen

Susana S. Fernández

1. Indledning

Tilstrømningen til den danske gymnasieskole har i en årrække været stigende, hvilket har medført, at elevsammensætningen er blevet betydeligt mere heterogen end tidligere. Dette er lærerne naturligvis nødsaget til at forholde sig til fx gennem undervisningsdifferentiering herunder i form af niveaudeling. Niveaudeling, hvor eleverne opdeles i homogene grupper i henhold til deres faglige niveau, er en omdiskuteret fremgangsmåde, som – ifølge flere internationale studier – har vist beskedne positive effekter, især hos stærke studerende, og negative effekter ift. lighed. Der er tilsyneladende en øget tendens i fremmedsprogfagene ved de danske gymnasier til at ønske at løse heterogenitetsproblematikken vha. niveaudeling. Der er dog ikke overblik over omfanget eller den konkrete praksis på de forskellige skoler. Formålet med dette projekt var derfor at kortlægge:

- 1) I hvilket omfang der arbejdes eller er blevet arbejdet med niveaudeling af eleverne hhv. indenfor og på tværs af klasser?
- 2) Hvordan denne niveaudeling udføres, herunder hvordan der undervises på de forskellige niveaudelte hold?
- 3) Hvordan disse tiltag evalueres af de involverede lærere?

Og

- 4) I de tilfælde, hvor niveaudelingen er droppet igen, hvad var årsagen til dette?

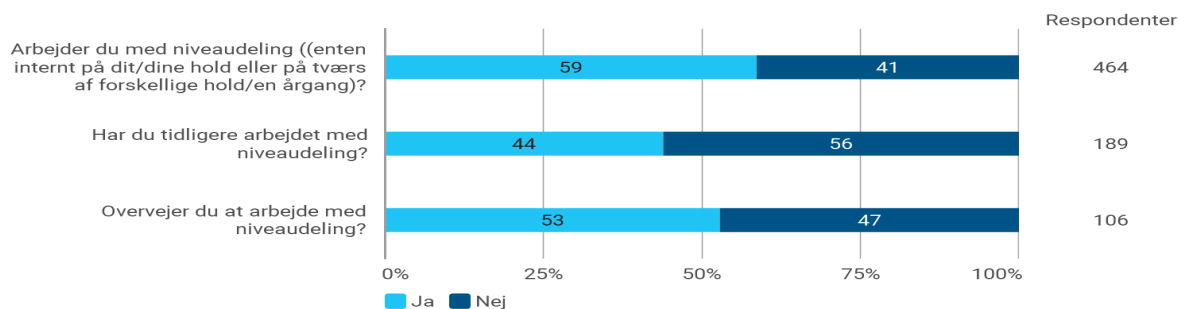
Dette er forsøgt besvaret vha. et spørgeskema, som blev sendt til 227 gymnasirektorer. Da vi blot modtog 468 besvarelser, kan undersøgelsen ikke betragtes som værende repræsentativ. Ikke desto mindre giver den dog et indblik i praksis, ikke mindst fordi besvarelserne er særdeles udførlige.

2. Baggrundsbeskrivelse

Langt størstedelen af besvarelserne, nemlig 78 %, blev modtaget fra kvinder. 48 % underviser i engelsk, derudover underviser 31 % i tysk, 23 % i spansk, 15 % i fransk og 9% i andre sprog. Heraf underviser 10 personer i kinesisk, 16 i latin, 6 i Almen Sprogforståelse, 3 i russisk, 5 i italiensk, 2 i dansk som andetsprog, 1 i tyrkisk og 1 i arabisk. Størstedelen af respondenterne er erfarne lærere. Således har 68 % mellem 10 og 20 års eller mere end 20 års undervisningserfaring (inkl. evt. undervisning før afsluttet pædagogikum), mens 22 % har mellem 5 og 9 års erfaring, og kun 10 % af respondenterne har mindre end 5 års erfaring. 47 % af respondenterne underviser på et gymnasium i Region Hovedstaden eller Sjælland, 18 % i Region Syddanmark, 22 % i Region Midtjylland og 13 % i region Nordjylland. Ikke overraskende – i og med stx er den gymnasiale uddannelse med flest elever – underviser størstedelen af respondenterne på stx (65 %). 20 % underviser på hhx, som er den næstmest besøgte gymnasiale uddannelse. Derudover anfører 21 % at undervise på hf, 5 % htx, 3 % på eux og 2 % på en anden gymnasial uddannelse. Størstedelen af dem, der underviser på hf, htx og eux, underviser samtidig på enten stx eller hhx.

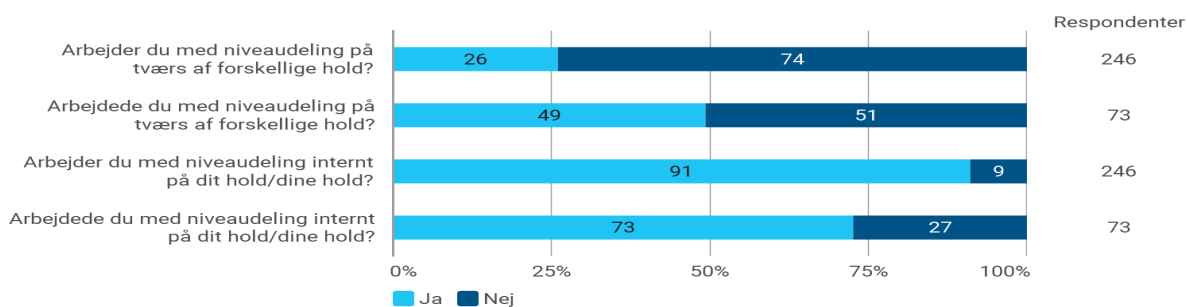
3. Overordnede resultater

Som det fremgår af nedenstående figur, arbejder 59 % af disse lærere med niveaudeling enten internt på deres hold eller på tværs af klasser. Af de 41 %, der anfører ikke at udføre niveaudeling, har 44 % tidligere gjort det. Af de 56 %, der hverken nu eller tidligere har udført niveaudeling, overvejer ca. halvdelen (53 %) at gøre det, heraf tænker 45 % på niveaudeling på tværs af hold og 88 % på niveaudeling internt på deres hold.

Figur 1: Niveaudelingspraksis

Af dem, der anfører på nuværende tidspunkt at arbejde med niveaudeling, anfører 26% at arbejde med niveaudeling på tværs af forskellige hold, mens 91 % anfører at gøre det internt på deres hold. Af dem, der svarede, at de tidligere har arbejdet med niveaudeling, anfører ca. halvdelen (49%), at dette var på tværs af forskellige hold, mens 73 % anfører tidligere at have lavet niveaudeling internt på deres hold. Dvs. der både ifm. tidligere og nuværende niveaudeling er lærere, der udfører begge former for niveaudeling.

Figur 2: Niveaudeling på tværs af forskellige hold og/eller internt på hold

Langt størstedelen af de 468 lærere, der har besvaret spørgeskemaet, har således erfaring med niveaudeling i et eller andet omfang.

3.1. Vurdering af eleverne

Niveaudelingen er baseret på vurderinger af eleverne, og disse vurderinger er karakteriseret ved metodemangfoldighed forstået på den måde, at lærerne anvender en bred vifte af metoder til at vurdere elevernes fremmedsproglige kompetencer. Der er dog to metoder, der er fremtrædende: en holistisk og usystematisk helhedsvurdering samt skriftlige screeninger.

3.2. Holdskiftemulighed

Størstedelen af lærerne lægger vægt på, at muligheden for holdskifte skal foreligge. Det er dog af praktiske og sociale årsager betydeligt mere kompliceret ifm. niveaudeling på tværs af forskellige hold. Flere af lærerne beretter, at de forsøger at omgå denne problematik ved at have fastlagte tidspunkter eller perioder, hvor det er muligt at skifte hold, og i øvrigt arbejder med samme emner og indhold på alle hold inden for denne periode, således at eleverne ikke bliver tvunget til at skulle læse op på ukendt stof alene ifm. holdskiftet. Holdskifte ifm. intern niveaudeling er betydeligt mere fleksibel. Flere af lærerne understreger da netop også, at de udnytter dette ved eksempelvis at tage højde for andre relevante aspekter såsom forskelligt niveau inden for forskellige delaspekter af fremmedsprogsundervisningen, flid og motivation. Derudover er der mange, der arbejder med selvvalgt eller selvvalgt niveau, dvs. lærerne stiller materialer, opgaver eller lignende af forskellig sværhedsgrad til rådighed, hvorefter eleverne selv vælger. Og mange lærere understreger, at

niveaudelingen kun kan og bør finde sted i perioder. Derimod er der dog også lærere, der er meget begejstrede tilhængere af niveaudelingsprincippet, og som derfor lægger vægt på, at der skal være tungtvejende årsager relateret til niveau for at et holdskifte tillades.

3.3. Niveaudelingens omfang

Niveaudelingen finder sted på alle klassetrin i gymnasieskolen, om end det er mest udbredt i 2.g. Årsagen til, at der er færre, der niveaudeler i 3.g., er sandsynligvis, at hf og oftest fortsættersproget tysk afsluttes efter to år. Til gengæld påpeges det af nogle lærere, at niveaudeling er mindre relevant i 1.g. i begyndersprogene, fordi alle starter samme sted. Derudover beskrives det, at eleverne er mere skrøbelige i 1.g, hvorfor niveaudelingen af nogle – herunder også lærere i fortsættersprog – udsættes, til trods for at niveauforskellene er iøjnefaldende. Mens niveaudelingen på tværs af forskellige klasser altovervejende er gennemgående i den periode, den finder sted, forekommer niveaudelingen internt på et hold hos de fleste lærere sporadisk afhængigt af klasse, aktivitet og behov.

4. Niveaudelingens praktiske udformning

Den praktiske udformning af niveaudelingen er meget forskellig. Lærerne beskriver en række forskellige fremgangsmåder ift. organiseringen af niveaudelingen:

- dobbeltgruppemodellen
- lærersamtaler i grupper
- stationslæring
- matrixgrupper
- heterogene grupper
- lærerhjælp versus selvstændighed
- to- eller tredeling med forskellige materialer hhv. opgaver
- de stærke elever som undervisere samt
- elevindflydelse, hvor eleverne i forskellig grad selv er med til at afgøre, hvilket niveau de befinder sig på igennem valgfrihed

Der niveaudeles endvidere med udgangspunkt i forskellige delaspekter af fremmedsprogsundervisningen, om end der er påfaldende mange, der omtaler grammatik, og i lidt mindre grad ordforråd. Ofte anvendes der dog samme indhold til alle grupper, fordi lærerne sjældent har tid til at udvikle forskellige materialer til forskellige grupper. Hensynet til niveauforskellene består i, at dette indhold bearbejdes forskelligt afhængigt af niveau.

Også i niveaudelingen på tværs af hold består hensynet til niveauforskellene på de forskellige hold ofte i, at indholdet bearbejdes forskelligt. Årsagen hertil er dog i mindre grad tidsfaktoren, men snarere at eleverne skal have mulighed for at skifte hold. Ligeledes fokuseres der i særdeleshed på grammatik, men også på ordforråd.

5. Argumenter for og imod niveaudeling

Størstedelen af lærerne betragter niveaudelingen som nødvendig, fordi de oplever, at der er stor forskel på elevernes niveau, og disse lærere er overbeviste om, at både de svage og de stærke elever tilgodeses ved anvendelse af niveaudeling, bl.a. fordi de svage bedre kan få hjælp og føler sig trygge. Samtidig er der dog også en række lærere, der udtrykker skepsis over for niveaudeling, ikke mindst niveaudeling på tværs af forskellige hold. Modsat ovenstående påstand, mener disse lærere,

- 1) at de svage elever bliver svagere, fordi de med niveaudelingen mister forbilleder og hjælpelærere i form af de dygtige elever og bliver demotiverede pga. den stigmatiserende effekt, der undertiden følger med niveaudelingen
- 2) at fællesskabet ødelægges
- 3) at den almindelige effekt, der ligger i at kunne samarbejde med mennesker, som ikke er som en selv, bortfalder
- 4) at eleverne føler sig utrygge, fordi de ikke arbejder sammen med elever, de kender, dvs. niveaudelingen er eller kan være på bekostning af trivsel.

Sidstnævnte er i overensstemmelse med, at der gives udtryk for, at eleverne skal have en vis "robusthed" for at kunne håndtere niveaudelingen. Der opleves således at være det, der kunne betegnes som en affektiv omkostning forbundet med niveaudeling. En af ulemperne er desuden, at niveaudeling internt på holdet er enormt tids- og ressourcerkrævende, både i undervisnings-situationen, hvor der er mere at holde styr på, fordi eleverne arbejder med forskellige ting, og i forberedelsen. Dette påpeges i øvrigt af såvel tilhængere som skeptikere, og det kobles ofte med en beskrivelse af lærernes oplevelse af gymnasieskolens forfatning, som pga. besparelser karakteriseres som kritisk, fordi der er flere elever i klasserne, mindre forberedelsestid og samtidig er elevgruppen mere heterogen, fordi flere optages på de gymnasiale uddannelser. Derimod mener i hvert fald nogle, at forberedelsen lettes ved niveaudeling på tværs af hold, fordi forskellene reduceres. Dette gør sig dog ikke gældende for lærerne, der underviser de svageste hold. Det understreges af flere lærere, at det er en enormt vanskelig pædagogisk opgave at få det til at fungere på de svageste hold, og at det fagfaglige rykker i baggrunden, hvilket kan medføre, at lærerens glæde ved faget i nogen grad forsvinder. Derudover beskrives organisatoriske vanskeligheder med begge former for niveaudeling, om end det skematekniske problem, der opstår ifm. niveaudeling på tværs af hold, fordi undervisningen for de forskellige hold skal ligge samtidig, fremhæves oftere.

6. Konklusion

Opsummerende kan det konkluderes, at der blandt lærerne i undersøgelsen opleves stor heterogenitet på fremmedsprogsholdene, og størstedelen mener, at en eller anden form for niveaudeling er nødvendig for at håndtere disse forskelle. Der er dog forskellige opfattelser af, hvordan og i hvor stort omfang denne niveaudeling bør implementeres, samt hvilke konsekvenser hhv. omkostninger niveaudelingen i øvrigt har.